

(твое ім'я та прізвище)

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНА ТЕМАТИЧНА ПРИРОДНИЧА ГАЗЕТА ДЛЯ РОЗУМНИКІВ І РОЗУМНИЦЬ

ЦІКАВИНКИ ВІД МАЛУНІ

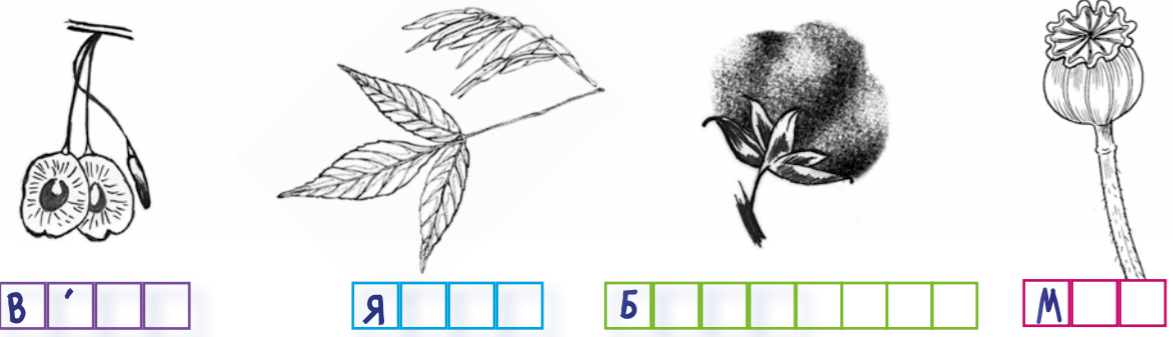
На верхівці видовженого пружного пагону маку знаходиться плід – коробочка. Гойдаючи її, вітер висипає насіння крізь отвори у плодах. Насіння маку може відлетіти на відстань понад 15 м!

У 1920 році відомий австрійський біолог Рауль Франсе винайшов сільничку. А допоміг йому у цьому мак! Саме спосіб поширення насінин маку і наштотхнув вченого на ідею створення сільнички.

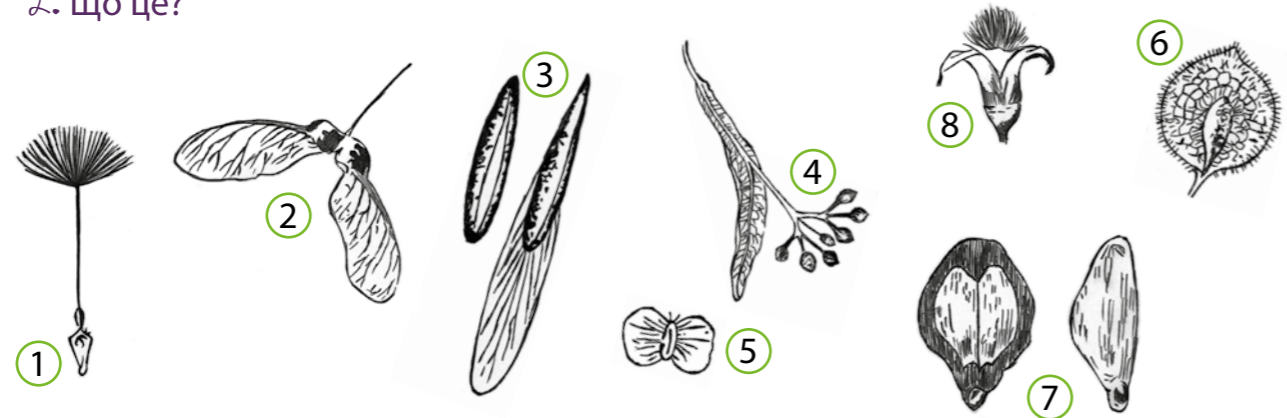
Спостерігаючи за природою, відомий італійський художник та винахідник Леонардо да Вінчі винайшов літальні пристрої. Один з них він назвав „Пір'інка“.

ЗАВДАННЯ ВІД РОЗУМНИКА „ВПІЗНАЙ РОСЛИНУ“

1. Впізнай плоди або насіння та підпиши рослини-анемохори. Розмалюй їх.

2. Що це?

ЛАБОРАТОРІЯ ПУСТУНЧИКА

Змоделюй літальні апарати, схожі на плоди берези, клена чи насіння сосни. З паперу зроби крила, а з пластиліну – насінини. Для вдалого експерименту дуже важливо вибрати правильне співвідношення між масою паперу та пластиліну. Експериментуй! Запиши та замалюй свої спостереження.

Восени дослідіть плоди дерев, що мають крильця (липи, грабу, в'язу). Поспостерігай за їхнім польотом у природі або стань на стілець та по черзі кидай плоди.

Передплатний індекс 89454

Головний редактор:
Дарія Біда, тел.:(032) 236-71-24,
e-mail: dabida@mis.lviv.ua
Дизайн і верстка: Каріне Мкртчян-Адамян

Підписано до друку 20.01.17,
формат 60x84/8.
Друк офсетний. Наклад 12 000 прим.
Адреса редакції: 79038, м. Львів,
а/с 9838. Надруковано в друкарні
ТОВ "Видавничий дім „УКРОП“.

МАНДРІВКИ РОСЛИН: ВІДНЕСЕНІ ВІТРОМ

Стала на поляні
В жовтій сарафані
Підросте – всміхнеться,

Для вітрів вбереться
В платтячко біленьке
Пишне та легеньке.
Що це?

Хто з вас хоча б раз не дмухав на кульбабу? Починаючи з весни, впродовж усього літа і навіть восени вони розлітаються в усі боки від найменшого подуву вітра. Справжнісінькі парашутисти! „Літаючі“ плоди є і в інших рослин. Волоски мають дрібні насінини тополі, верби. Вони є одночасно і літальним апаратом, і парашутом.

Насіння деяких рослин, наприклад, Орхідних, маленьке, наче пил. Його легко підхоплює та переносить вітер. Щоб якнайдовше утриматися у повітрі та якнайдалі полетіти, плоди і насіння мають ще одне пристосування до повітряних мандрівок – крила.

Мабуть, тобі не раз довелось спостерігати, як восени над землею кружляють плоди клену, грабу або в'язу. Їхнє досить важке насіння легко маневрує у повітрі завдяки тонким широким крилам. Вони мають всередині міцний скелет, що допомагає насінню довше літати. Справжній гвинтокрил! Можливо, саме будова та способи поширення плодів і насіння таких рослин надихнули авіаконструкторів на створення різноманітних літальних апаратів. Погляньте, як схожі на пропелер плоди липи чи клена!

СЛОВНИЧОК РОЗУМНИКА

АНЕМОХОРИ – рослини, плоди або насінини яких „подорожують“ повітряним простором.

АЛЕРГІЯ. У багатьох людей з появою тополиного пуху виникає алергія. Вчені вважають, що алергічні реакції викликає не пух тополі, а пилок рослин (наприклад, злаків), що осідає на поверхню тополиного пуху.

Марія Награга

Віповіді: 1 – крилатка кульбаби, 2 – крилатка клена, 3 – крилатка і насіння ясеня, 4 – плід липи, 5 – насіння берези, 6 – крилатка в'язу, 7 – лусочка і насіння сосни, 8 – крилатка осики.

Віповіді: в'яз, ясен, бавовник, мак.

ЯКІ РОСЛИНИ ЛІТАЮТЬ?

КРИЛАТЕ НАСІННЯ

Кружляє над нами насіння крилате,
Радіє насіння, що вміє літати.
Це клени високі з осінньої гілки
Синів проводжають в далеку мандрівку.
І згадують сумно дерева бувалі:
(Колись і вони над землею літали).
– Ми знову знялись би, як наше насіння,
Та роки не ті, і тримає коріння.
Кружляє у небі насіння крилате,
Радіє насіння, що вміє літати.
Одна насінина з кленової крони
Довірливо сіла мені на долоню
і каже: – Я довго блукала над містом,
Але на асфальт не наважилась сісти.
Благаю, мій друже, якщо це не важко,
Візьми й посади мене в землю, будь ласка.
Я виросту кленом у нашому краї
І листом зеленим тебе привітаю.

Анатолій Качан

ЛАПУНЯ: Рослини, як правило, живуть осіло, бо їм потрібен ґрунт. А от їхні плоди і насіння – літати можуть!

ПУСТУНЧИК: Як їм це вдається?

РОЗУМНИК: Спробуємо з'ясувати, яке насіння літає, а яке – ні!

РОЗРИВ-ТРАВА. Цю цікаву рослину ви можете побачити під парканом у затіночку. Якщо доторкнутися до вершечка її плоду, стулки плоду відкриваються, різко скручуються і викидають насіння.

ЖОВТА АКАЦІЯ. Сонячного дня наприкінці літа або на початку осені в парках, де росте жовта акація, чути легеньке потріскування, яке час від часу повторюється. Це тріскаються боби на кущах акації. До них ніхто не торкається, просто вони добре підсохли.

БЕРЕЗА, КЛЕН. Дрібненькі плоди берези мають плівочку, схожу на крильця. Такі ж, але більші крила мають плоди клена. Плоди берези і клена висять на гілках дерев до пізньої осені, а інколи – до зими. За цей час листя опадає, і вітер без перешкод розсіює насіння цих дерев.

ТОПОЛЯ. На початку літа вулиці, подвір'я, проспекти і парки, наче снігом, вкриваються тополиним пухом. Насіння тополі з чубчиком сріблястих волосків легко переносить вітер. Потрапивши у сприятливі умови, воно проростає.

ГОРОБИНА, ЧЕРЕМХА, БРУСНИЦЯ, КОНВАЛІЯ.

Восени можна побачити і навіть спробувати їхні соковиті плоди. Зрілі яскраві плоди, помітні птахам здалеку. Вони – найсмачніші ласощі для пташок. Однак насіння, захищене твердою оболонкою, у кишечнику співучих птахів не перетравлюється. Воно викидається назовні і деколи – на великих відстанях від того місця, де пташка ними ласувала.

ЛОПУХ, ЧЕРЕДА. Насіння деяких рослин чіпляються до шерсті тварин, і ті переносять його. Такі плоди мають чіпкі колючки або гострі шипи. Можливо, ви теж їх переносили? Нічого дивного! Адже людина належить до царства тварин.

